

INSTITUT PRO DEMOKRACII A EKONOMICKOU ANALÝZU
projekt Ekonomického ústavu AV ČR, v. v. i.

INSTITUTE FOR DEMOCRACY AND ECONOMIC ANALYSIS
A Project of the Economics Institute of the Czech Academy of Sciences

Vzdělanější než dědeček? Mezigenerační přenos vzdělání v Evropě

Listopad 2025

MIROSLAVA FEDERIČOVÁ,
FILIP PERTOLD, LUCIE ZAPLETALOVÁ

PROJEKT EKONOMICKÉHO ÚSTAVU AKADEMIE VĚD ČR

Miroslava Federičová

Výzkumný pracovník think tanku IDEA při CERGE-EI. Absolvovala magisterské studium na Univerzitě Komenského v Bratislavě a na CERGE-EI, kde také dokončila svoje doktorské studium. Ve svém výzkumu se věnuje zejména ekonomii vzdělávání, školství a aplikované mikroekonomii.

Miroslava is a researcher at the IDEA think tank at CERGE-EI. She graduated from Comenius University in Bratislava and from CERGE-EI, where she completed her PhD. Her research focuses mainly on education, the economics of education, and applied microeconomics.

Filip Pertold

Výzkumný pracovník a koordinátor v think-tanku IDEA při CERGE-EI. V roce 2013 získal ocenění Neuron Impuls Prize. Působil též jako výzkumník na Aarhus University v Dánsku, ve Světové bance, na University of Illinois a University of California v Berkeley. Ve svém výzkumu se věnuje zejména vzdělávání, aplikované mikroekonomii, veřejné ekonomice, trhu práce, školství a zdraví.

Filip is a researcher and coordinator at the IDEA think tank at CERGE-EI. He was awarded a Neuron Impulse Prize in 2013. He has also been affiliated with Aarhus University in Denmark, the World Bank, the University of Illinois and the University of Berkeley. His fields of interest include applied microeconomics, public economics, education, labor and health economics.

Lucie Zapletalová

Vystudovala magisterský program na CERGE-EI a sociologii a sociální politiku na Fakultě sociálních věd Univerzity Karlovy. Věnuje se zejména měření dopadů veřejných politik. Přednáší na Vysoké škole ekonomické v Praze.

Lucie studied in the master's program at CERGE-EI and sociology and social policy at Social Sciences of Charles University. Her research focuses on measuring the effects of public policies. She lectures at the Prague University of Economics and Business.

Upozornění: Tato studie reprezentuje pouze názory autorů, a nikoli oficiální stanovisko Ekonomického ústavu AV ČR, v. v. i. či Centra pro ekonomický výzkum a doktorské studium UK (CERGE).

Warning: This study represents only the views of the authors and not the official position of the Economics Institute of the Czech Academy of Sciences, nor those of the Charles University Center for Economic Research and Graduate Education.

Vzdělanější než dědeček? Mezigenerační přenos vzdělání v Evropě

Studie 8/2025

© Miroslava Federičová, Filip Pertold, Lucie Zapletalová

Ekonomický ústav AV ČR, v. v. i., 2025

ISBN 978-80-7344-726-7

Studie 8/2025

Vzdělanější než dědeček? Mezigenerační přenos vzdělání v Evropě¹

LISTOPAD 2025

MIROSLAVA FEDERIČOVÁ*, FILIP PERTOLD*, LUCIE ZAPLETALOVÁ

Shrnutí klíčových skutečností

- Vzdělání by mělo být cestou k lepší budoucnosti, ne pouhým dědictvím rodinného původu. Realita je ale často jiná – děti ze vzdělanějších rodin mají výrazně vyšší šanci dosáhnout vyššího vzdělání než jejich vrstevníci z méně vzdělaného prostředí. Pokud je vzdělanostní mobilita nízká, nerovnosti přetrvávají napříč generacemi a vzdělávací systém selhává ve své roli nástroje sociálního vzestupu. Novější výzkumy navíc ukazují, že vliv rodiny u rodičů nekončí – vzdělání dětí může ovlivňovat i úroveň vzdělání jejich prarodičů, což naznačuje, že změna může trvat déle, než bychom očekávali.
- Tato studie sleduje, jak se vzdělání dědí mezi třemi generacemi napříč evropskými zeměmi, a odhaluje mechanismy, které ovlivňují vzdělanostní mobilitu v dlouhodobém horizontu. Co zejména dělá tuto studii jedinečnou, je možnost sledovat rodinnou linii od prarodičů narozených na počátku 20. století, přes rodiče narozené během a po druhé světové válce, až po nejmladší generaci, která přišla na svět kolem roku 1975. Tento unikátní pohled poskytuje hlubší pochopení vzdělanostní mobility a jejího přetrvávání napříč generacemi a evropskými zeměmi.²
- Mezigenerační mobilita ve vzdělávání je v mezinárodním srovnání evropských zemí velmi různorodá. Tradičně nejvyšší mobilitu pozorujeme v severských zemích, naopak silný přenos úrovně vzdělání z generace na generaci vidíme v německy mluvících zemích nebo v jiho-evropském regionu.

¹ Za cenné komentáře a rady autoři původní akademické studie a této zkrácené verze děkují Danielu Münichovi, Radimu Boháčkovi a Renému Levínskému. Studie reprezentuje pouze názor autorů, a nikoli oficiální stanovisko Ekonomického ústavu AV ČR, v. v. i. či Centra pro ekonomický výzkum a doktorské studium UK (CERGE). Veškeré případné nepřesnosti a chyby jdou na vrub autorů. Tato studie vznikla díky podpoře SHARE-CZ+ (CZ.02.1.01/0.0/0.0/16_013/0001740).

² Tato studie vychází z původního vědeckého článku „Multigenerational education mobility in Europe: Exploring the mechanism“ od autorů Miroslavy Federičové a Filipa Pertolda (2023).

* CERGE-EI, společné pracoviště UK a EKÚ AV ČR, v. v. i.

- Ve většině evropských zemích se během dvacátého století zvýšilo nejvyšší dosažené vzdělání o více jak 5 let, přičemž u žen pozorujeme výrazně vyšší nárůst dosaženého vzdělání než u mužů. Nejstarší generace narozené před rokem 1920 dosáhly v průměr šesti let základního vzdělání, kdežto nejmladší generace narozená v 70. letech dosahuje v průměru 12,5 let dosaženého vzdělání (střední školy). Tento trend je podobný pro všechny evropské země v našem vzorku.
- Zároveň se také v čase zvýšila mezigenerační mobilita. Statistický vztah v dosaženém vzdělání generace narozené v 10. letech a 40. letech 20. století byl výrazně vyšší než mezi generacemi 40. a 70. let, a to ve většině evropských zemí. Výjimku tvoří bývalé socialistické země, specificky východní Německo a Česko, ve kterých se mezigenerační mobilita v čase nezvyšuje.
- V zemích bývalého socialistického bloku pozorujeme silný vliv vzdělání rodičů, ale podstatně nižší vliv vzdělání prarodičů na úroveň vzdělání vnoučat. Toto pozorování je v souladu se snahou komunistického režimu výrazně snížit nerovnosti u nejstarší sledované generace.
- Po roce 1990 dochází v Česku a ve východním Německu k výraznému posílení vazby mezi vzděláním rodičů a dětí, což naznačuje pokles mezigenerační vzdělanostní mobility. Toto období je v obou zemích spojeno s transformačními změnami v ekonomice a společnosti. Naše studie se nezaměřuje na příčiny tohoto trendu a ani dosavadní výzkumy nenabízejí jednoznačné vysvětlení. Mezi diskutované faktory však patří například rostoucí návratnost vzdělání, zkrácení povinné školní docházky pouze na úroveň základní školy a zavedení rané selekce žáků do víceletých gymnázií, které mohlo negativně ovlivnit šance dětí ze sociálně znevýhodněného prostředí.
- Metoda mediační analýzy ukazuje, že mechanismy fungování vícegenerační mobility ve vzdělávání jsou napříč evropskými zeměmi poměrně podobné, ač absolutní výše mobility může být různá. Nejdůležitějším faktorem, který ovlivňuje dosažené vzdělání dětí, je úroveň vzdělání jejich rodičů, které vysvětluje průměrně v zemích EU 57 % vztahu mezi vzděláním dětí a jejich prarodičů. Zbývajících 31 % je ovlivněno vzděláním a socioekonomickým statusem prarodičů.

Study 8/2025

More Educated than Your Grandfather? Intergenerational Transmission of Education in Europe³

NOVEMBER 2025

MIROSLAVA FEDERIČOVÁ*, FILIP PERTOLD*, LUCIE ZAPLETALOVÁ

Summary of key issues

- Education should be a pathway to a better future, not merely an inheritance of family background. However, reality often tells a different story – children from more educated families have a significantly greater chance of attaining higher education than their peers from less educated families. When educational mobility is low, inequalities persist across generations, and the education system fails in its role as a driver of social advancement. Recent research also shows that the influence of family does not end with parents – the educational level of grandparents can also affect children's education, suggesting that change may take longer than we might expect.
- This study examines how education is transmitted across three generations in European countries and uncovers the mechanisms that influence long-term educational mobility. What makes this study particularly unique is its ability to trace family lines from grandparents born at the beginning of the 20th century, through parents born during and after World War II, to the youngest generation born around 1975. This unique perspective provides a deeper understanding of educational mobility and its persistence across generations and European countries.⁴

³ The authors of the original academic study and this shortened version would like to thank Daniel Münich, Radim Boháček, and René Levínský for their valuable comments and suggestions. This study reflects the views of the authors alone and does not represent the official position of the Economics Institute of the Czech Academy of Sciences or the Center for Economic Research and Graduate Education – Charles University (CERGE). Any remaining errors or inaccuracies are the sole responsibility of the authors. This study was made possible with the support of SHARE-CZ+ (CZ.02.1.01/0.0/0.0/16_013/0001740).

⁴ This study is based on the original academic article “Multigenerational Education Mobility in Europe: Exploring the Mechanism” by Miroslava Federičová and Filip Pertold (2023).

* CERGE-EI, a joint workplace of Charles University and the Economics Institute of the Czech Academy of Sciences.

- Educational mobility across generations varies widely across Europe. Northern European countries tend to have the highest levels of mobility, meaning that children's education is less tied to their parents' background. In contrast, in German-speaking and Southern European countries, education levels are more often passed down from one generation to the next.
- Over the 20th century, people in most European countries gained more education—on average, more than five additional years. This increase was especially strong among women. While those born before 1920 typically completed about six years of basic schooling, people born in the 1970s reached an average of 12.5 years—roughly the level of upper secondary education. This trend is similar across all countries in the study.
- Intergenerational mobility has also increased over time. The statistical relationship in educational attainment between the generations born in the 1910s and the 1940s was significantly higher than between the generations of the 1940s and the 1970s in most European countries. The former socialist countries are exceptions, specifically Eastern Germany and the Czech Republic, where intergenerational mobility has not increased over time.
- In the countries of the former socialist bloc, we observe a strong influence of parents' education, but a significantly lower influence of grandparents' education on the educational attainment of grandchildren. This observation is consistent with the communist regime's efforts to significantly reduce inequalities in the oldest observed generation.
- After 1990, there was a significant strengthening of the link between parents' and children's education in both the Czech Republic and in Eastern Germany, indicating a decline in intergenerational educational mobility. This period in both countries is associated with transformational changes in the economy and society. Our study does not focus on the causes of this trend, and existing research does not offer a clear explanation. However, among the factors discussed are the increasing returns to education, the shortening of compulsory schooling to only the primary level, and the introduction of early tracking of students into multi-year grammar schools, which may have negatively affected the chances of children from socially disadvantaged backgrounds to attain higher education.
- The mediation analysis method shows that the mechanisms of multigenerational educational mobility are fairly similar across European countries, even though the absolute level of mobility may vary. The most important factor influencing children's educational attainment is the education level of their parents, which explains 57% of the relationship between children's and grandparents' education on average across EU countries. The remaining 31% is influenced by the education and socioeconomic status of the grandparents.

1 Úvod

Vzdělání by mělo být cestou k lepší budoucnosti, nikoli pouhým dědictvím rodinného původu. Vzdelanostní mobilita vyjadřuje, do jaké míry úroveň vzdělání člověka závisí na vzdělání jeho rodičů a širší rodiny. Pokud je mobilita nízká, nerovnosti přetrvávají napříč generacemi a vzdělávací systém nemusí poskytovat rovné šance všem, zatímco ve společnosti s vysokou mobilitou má každý větší možnost dosáhnout vzdělání podle svých schopností a rozhodnutí. Akademický výzkum proto zkoumá, do jaké míry je vzdělání dětí výsledkem osobní snahy, nebo spíše důsledkem rodinného zázemí.⁵ Vysokou úroveň mobility tradičně vykazují severské země, zatímco nízká mobilita je patrná například ve Spojených státech (Hertz a kol., 2007). Novější studie navíc ukazují, že vliv rodiny nekončí u rodičů – vzdělání dětí může být ovlivněno i jejich prarodiči (Anderson a kol., 2018), což naznačuje, že sociální nerovnosti mohou přetrvávat déle, než se dříve předpokládalo.

Vzdelanostní mobilita je ovlivněna řadou faktorů, které mohou její rozvoj brzdit. Jednou z hlavních překážek mohou být ekonomické bariéry. Děti z méně majetných rodin mohou mít omezený přístup ke kvalitnímu vzdělání, protože jejich rodiče si nemohou dovolit platit doučování, lepší školy nebo podporovat studium na vysoké škole. Dalším klíčovým faktorem je struktura vzdělávacího systému, která v některých zemích vede k rané selekci žáků do různých vzdělávacích drah. To může zvýhodňovat děti z vyšších socioekonomických vrstev, jejichž rodiče mají lepší přehled o systému a mohou je lépe na přijímací zkoušky připravit. Vzdělávací aspirace dětí pak ovlivňují také kulturní a informační nerovnosti. Děti z rodin, kde vzdělání není vnímáno jako klíčová hodnota, mohou mít nižší motivaci pokračovat ve studiu, zatímco v rodinách s vyšším vzděláním je studium zpravidla považováno za přirozenou cestu. Další překážku mohou představovat prostorové faktory, kdy v regionech s omezeným přístupem ke kvalitním školám mohou mít děti horší možnosti získat prestižní vzdělání nebo specializované dovednosti. K tomu se přidávají i sociální bariéry, které mohou vzestupnou mobilitu omezovat například prostřednictvím uzavřených profesních sítí nebo elitních vzdělávacích institucí, kde se často upřednostňují studenti z privilegovaného prostředí. Tyto vzájemně propojené faktory přispívají k přetrvávání vzdelanostních nerovností a snižují schopnost vzdělávacího systému fungovat jako nástroj sociálního vzestupu.

⁵ Např. Bjorklund a Salvanes (2011) a Black a Devereux (2011)

V této studii prezentujeme porovnání síly mezigenerační mobility v jednotlivých evropských zemích a detailně zkoumáme mechanismy přenosu úrovně vzdělání mezi třemi generacemi – prarodičů, rodičů a dětí. Toto srovnání je zároveň v rámci dosavadní literatury jedinečné, neboť umožňuje sledovat mezigenerační vzdělanostní mobilitu ve srovnatelném rámci napříč různými zeměmi. Díky tomu získáváme unikátní pohled na dlouhodobé vzdělanostní nerovnosti v Evropě. Ve studii se konkrétněji díváme na vliv vzdělání předků a dalších rodinných charakteristik, jako například socioekonomické situace, na vzdělání dětí. Pomocí statistické metody „analýzy mediace“ dokážeme rozlišit a kvantifikovat vliv jednotlivých faktorů na přenos vzdělání mezi generacemi. Porozumění těmto mechanismům je klíčové pro tvorbu vzdělávacích politik, které usilují o spravedlivější přístup k vzdělání. Naše studie přináší nejen mezinárodní srovnání různých ukazatelů mezigenerační mobility, ale také odhaduje, jak silně jednotlivé faktory ovlivňují přenos vzdělání nezávisle na ostatních proměnných.

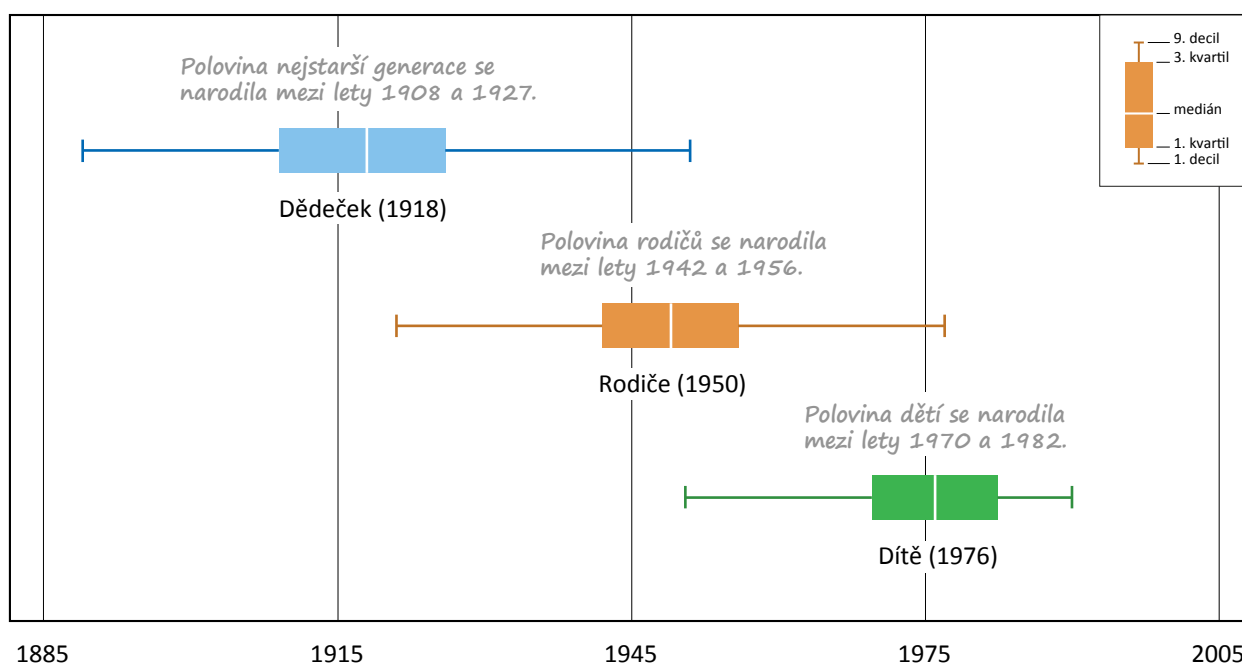
Naše analýza ukazuje, že vzdělání prarodičů a socioekonomické postavení rodiny hrají významnou roli v mezigeneračním přenosu vzdělání. Klíčovým faktorem je vzdělání rodičů, které vysvětluje téměř 60 % celkového přenosu. Přímý vliv prarodičů je sice menší, ale pokud vezmeme v úvahu jejich vliv na vzdělání rodičů, jejich celkový dopad se výrazně zvyšuje. Mezigenerační mobilita se liší napříč zeměmi: ve většině dochází během dvacátého století k oslabování vazby mezi vzděláním rodičů a dětí. Výjimkou jsou zde bývalé socialistické země, ve kterých je tato vazba naopak silnější u mladší generace než u starších generací. Toto pozorování je v souladu se snahou komunistického režimu výrazně snížit nerovnosti u nejstarší sledované generace. Studie tak přispívá k lepšímu pochopení toho, jakým způsobem se vzdělání přenáší napříč generacemi a jaký vliv na tento proces mají historické a institucionální podmínky.

K analýze vícegenerační vzdělanostní mobility jsme využili data z výběrového šetření SHARE (Survey of Health, Ageing and Retirement)⁶, které zahrnuje osoby starší 50 let a jejich rodiny a obsahuje informace o mnoha rodinných charakteristikách, včetně dosaženého vzdělání, socioekonomického statusu a společenských a rodinných vazbách respondentů. Navíc, díky retrospektivním otázkám v šetření SHARE se dozvídáme také o socio-ekonomické situaci prarodičů, o jejich vzdělání a zaměstnání. Data jsou sbírána napříč evropskými zeměmi ve dvouletých intervalech od roku 2004 ve 27 evropských

⁶ Více o šetření SHARE na stránce share-eric.eu, případně na oficiálních stránkách projektu SHARE v České republice (share.cerge-ei.cz).

zemích, a umožňují tedy mezinárodní srovnání síly a mechanismů vícegenerační mobility ve vzdělání. Vícegenerační mobilitu studujeme na datech o 81 000 respondentech v 53 000 rodinách z 15 zemí⁷ a rozdělujeme je přitom do 6 regionů – německy mluvící obyvatelé (Rakousko, Švýcarsko a západní Německo), severské země (Švédsko a Dánsko), země Beneluxu a Francie (Belgie, Lucembursko a Francie), jihoevropský region (Španělsko, Itálie), bývalé socialistické země (východní Německo, Česká republika, Estonsko) a země bývalé Jugoslávie (Slovinsko, Chorvatsko). Z původního vzorku vybíráme pouze rodiny, u kterých máme informace o všech jejich členech – prarodičích, obou rodičích a dítěti. Více dětí v rámci jedné rodiny automaticky vede k více pozorováním na jednoho respondenta. Abychom zohlednili korelaci mezi pozorováními v rámci jedné rodiny, v naší analýze používáme klastrované standardní chyby na úrovni rodiny. Celkem náš vzorek tvoří kolem 33 tisíc rodových linií. Průměrný věk představitelů jednotlivých generací, vzhledem k roku 2020, v našem vzorku je 101 let pro generaci prarodičů, 70 let pro generaci rodičů a 43 let pro generaci dětí. **Graf 1** ukazuje časové rozmezí narození tří generací. Data pokrývají celé 20. století – průměrný rok narození prarodičů (G3) je 1918, rodičů (G2) 1950 a generace vnoučat 1976.

Graf 1: Kdy se narodily generace zahrnuté do výzkumu?

⁷ Další země se sběru dat v programu Share účastní teprve relativně nově, a jejich data proto nelze pro naši analýzu využít.

V dalším textu představujeme ve druhé kapitole mezinárodní srovnání průměrného počtu let vzdělání v generacích prarodičů, rodičů a dětí. Třetí kapitola ukazuje srovnání mezigenerační mobility v jednotlivých zemích mezi generací prarodičů a rodičů, generací rodičů a dětí a vliv generace prarodičů na vzdělání dětí. Čtvrtá kapitola prezentuje výsledky výzkumu mechanismů fungování vícegenerační mobility ve vzdělávání.

2 Dosažené vzdělání napříč generacemi v evropských zemích

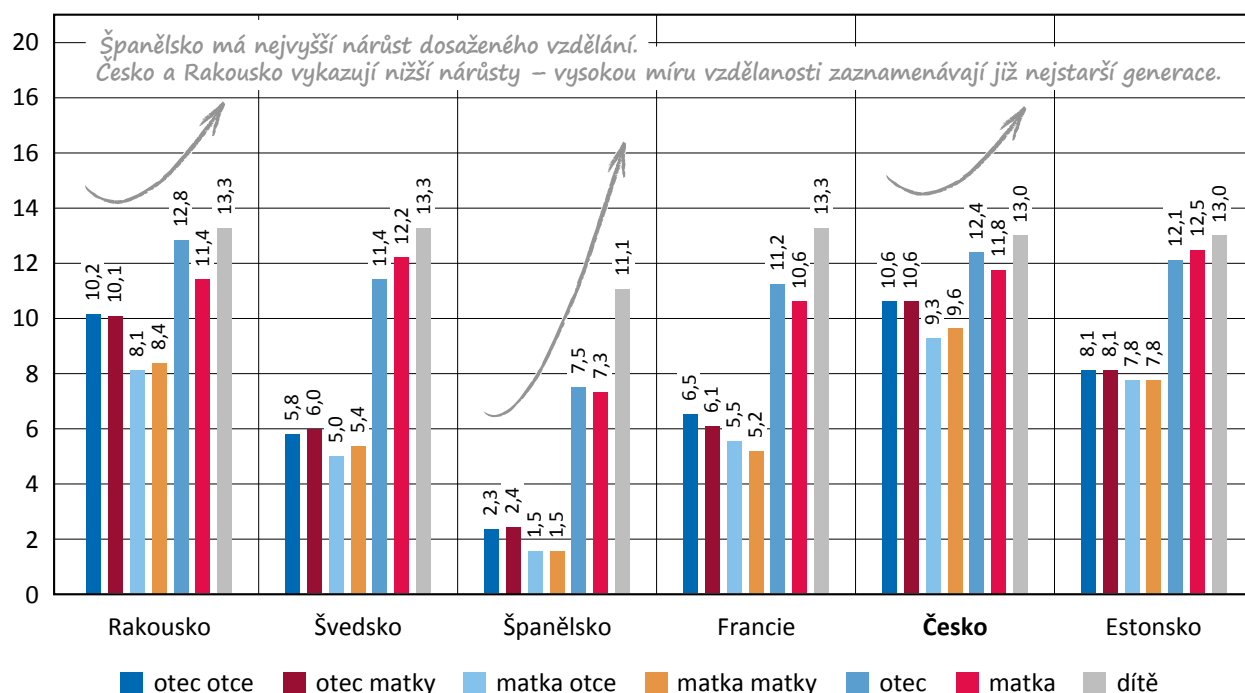
Klíčovou proměnnou této analýzy je počet dokončených let vzdělání v jednotlivých generacích a jednotlivých sledovaných zemích. V posledních 60 letech došlo v evropských zemích k prudkému růstu počtu let dokončeného vzdělání. Oproti generaci prarodičů studovala generace rodičů už o tři roky déle – u žen dokonce o více než 4 roky – a generace dětí zůstala ve škole ještě dva a půl roku navíc. V rámci celého vzorku dosáhli prarodiče muži v průměru 7 let a ženy v průměru necelých 6 let vzdělání, rodiče – matky i otcové – v průměru 10 a vnoučata v průměru 12 let vzdělání.

Průměrný počet let dokončeného vzdělání jednotlivých generací ve vybraných evropských zemích vidíme v **Grafu 2**. Největší změnu pozorujeme v jihoevropském regionu (zastoupenou v grafu Španělskem), který se zároveň vyznačoval nejnižším počtem let vzdělání v generaci prarodičů (ve Španělsku byl průměrný počet let vzdělání u mužů jen něco přes 2 roky a u žen dokonce jen 1,5 roku). K nejmenší změně počtu let vzdělání došlo ve středoevropských zemích, jako je Rakousko, Německo nebo Česká republika, kde už v generaci prarodičů dosahovali lidé relativně vysokého počtu let vzdělání. Prarodiče v Česku absolvovali v průměru přes 10 let vzdělání u mužů a kolem 9 let u žen. Lépe na tom bylo v této generaci jen Německo.⁸

Dokončený počet let vzdělání v generaci dětí je už napříč evropskými zeměmi podobnější a dosahuje délky kolem 13 let, s výjimkou jihoevropských zemí, kde je průměrná délka dokončeného vzdělání stále nižší, a to jen 11 let.

Vzhledem k výrazným genderovým rozdílům v dokončených letech vzdělání u první, tedy nejstarší kohorty, využíváme v analýze mezigenerační statistické závislosti mužskou linii. Konkrétně se zaměřujeme na nejvyšší dokončené roky vzdělání dědečků z matčiny a otcovy strany.

⁸ Počet let dokončeného vzdělání pro všechny sledované evropské země a všechny generace jsou uvedené v Příloze v Tabulce A1.

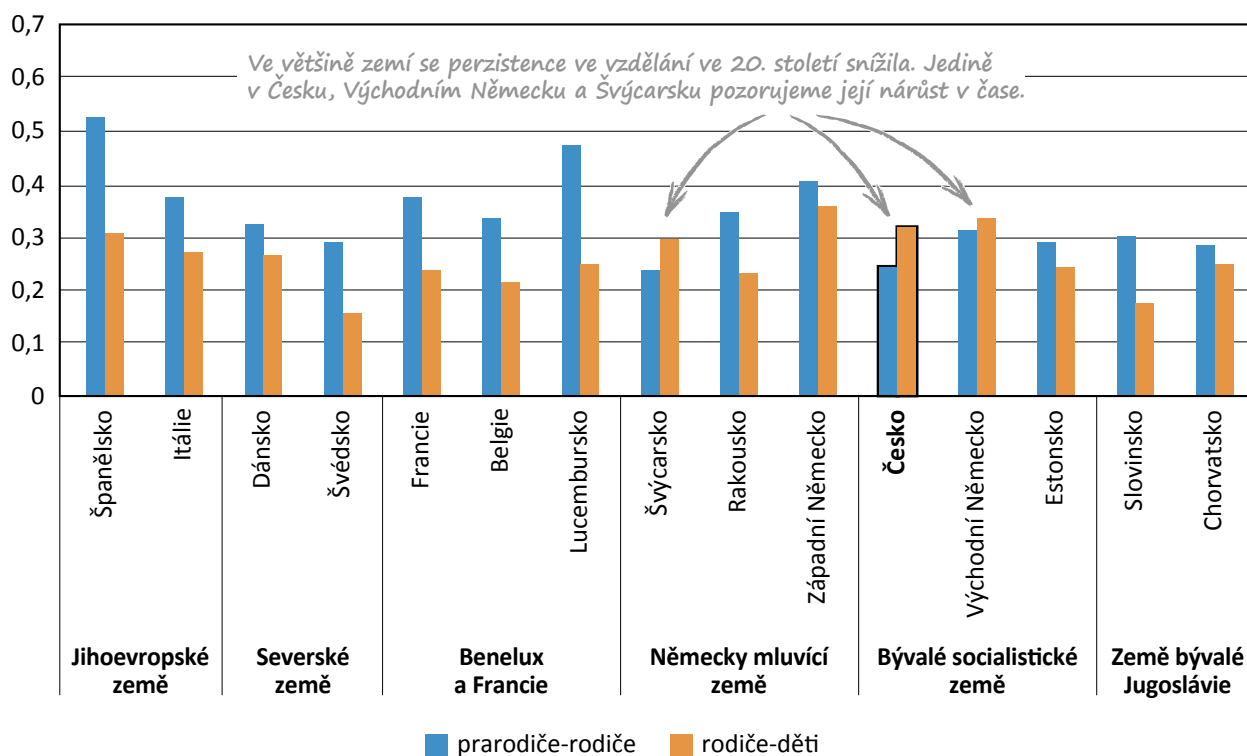
Graf 2: Průměrný počet let vzdělání ve všech zemích Evropy výrazně narostl.

3 Mezigenerační vzdělanostní mobilita

Analýzou mezigenerační vzdělanostní mobility hledáme odpověď na otázku, do jaké míry je dosažená úroveň vzdělání člověka ovlivněna vzděláním jeho rodičů a prarodičů. V **Grafu 3** vidíme srovnání mezigenerační mobility v jednotlivých evropských zemích v jednoduchém vyjádření přímé statistické souvislosti mezi vzděláním vždy mezi dvěma generacemi. Sledujeme, jak silná je souvislost mezi vzděláním generace prarodičů a rodičů a generace rodičů a dětí. Ke srovnání mezigenerační mobility mezi zeměmi a generacemi používáme koeficienty z regresní analýzy. Čím vyšší je hodnota koeficientu, tím větší je statistická souvislost mezi vzděláním starší a mladší generace a tím nižší je v dané zemi mobilita ve vzdělání.

Výsledky ukazují, že míra mezigenerační mobility se liší mezi jednotlivými zeměmi, ale také se mění v čase. Nejvyšší úroveň mezigenerační mobility mezi generacemi prarodičů a rodičů sledujeme ve Švýcarsku a Česku, nejvyšší naopak ve Španělsku. Jiné je to však u přenosu vzdělání mezi rodiči a dětmi, která je nejnižší ve Švédsku a Slovinsku, a nejvyšší v Česku a ve východním a západním Německu. Výsledky pro tuto generaci rodičů a dětí odpovídají předchozím studiím, které poukazují na vysokou mezigenerační závislost ve vzdělání v Německu (Braun a Stuhler, 2018) ve srovnání s nízkou statickou závislostí ve vzdělání ve Švédsku (Lindahl a kol., 2015).

Graf 3: Kromě Česka se ve většině zemí mezigenerační závislost vzdělání snížila (evropské země).

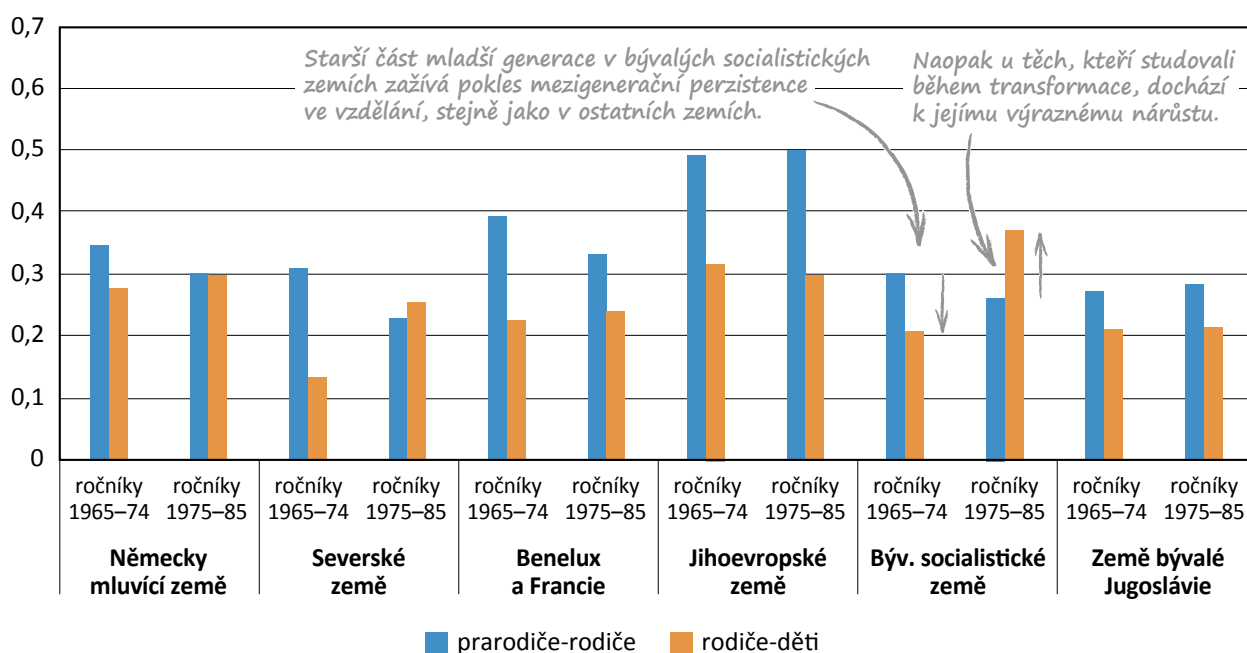
Pozn.: V grafu jsou znázorněny velikosti koeficientů vztahu mezi dosaženým vzděláním jednotlivých generací. Všechny regrese zohledňují věk dědečka, otce a vnoučete, stejně jako počet vnoučat v rodině. Osa y označuje velikost koeficientů. Čím vyšší je koeficient, tím silnější je souvislost mezi dosaženým vzděláním starší a mladší generace a tím nižší je mezigenerační mobilita ve vzdělávání. Všechny koeficienty jsou statisticky významné na úrovni 1 %.

Z výsledků dále vyplývá, že ve většině zemí se v čase síla přenosu vzdělanostní úrovně mezi generacemi snižuje. K největšímu poklesu (a tedy zvýšení mobility ve vzdělávání) došlo ve Španělsku a Lucembursku. Opačný trend ale můžeme pozorovat v případě bývalých socialistických států (Česko a východní Německo), kde naopak vidíme velmi nízké hodnoty závislosti ve vzdělání mezi generací prarodičů a rodičů, ale výrazně vyšší hodnoty u přenosu z generace rodičů na děti, a tedy zvýšení statistické závislosti ve vzdělání v čase. Konkrétněji, v Česku je každý dodatečný rok vzdělání dědečka spojen s průměrným zvýšením dosaženého vzdělání jeho syna nebo dcery (v našem případě otce nebo matky) o necelou čtvrtinu roku. U rodičů je tento vztah o něco silnější – každý další rok jejich vzdělání odpovídá zvýšení dosaženého vzdělání dítěte v průměru o necelou třetinu roku.

Pro lepší pochopení nárůstu mezigenerační statistické závislosti ve vzdělání v čase, zejména v bývalých socialistických zemích, jsme následně rozdělili nejmladší generaci na dvě podskupiny: s věkem vyšším než 15 let v roce 1990 a nižším než 15 v roce 1990. První podskupina dětí zažila přechod na střední a vysokou školu ještě během komunistického režimu, zatímco druhá získala vzdělání převážně během přechodového období

ke kapitalismu. Možný vliv transformace ekonomiky a společnosti po roce 1990 na mezigenerační mobilitu vzdělání v bývalých socialistických zemích zjišťujeme na základě analýzy vztahů mezi vzděláním rodičů a dětí zvláště pro dvě podskupiny nejmladší generace na **Grafu 4**. Starší část nejmladší generace v bývalých socialistických zemích vykazuje klesající trend v mezigenerační statistické závislosti ve vzdělání, což odpovídá pozorováním v jiných evropských zemích. Naopak u těch, kteří zažili přechod od socialismu ke kapitalismu, dochází k výraznému nárůstu mezigenerační perzistence.

Graf 4: U bývalých socialistických zemí se mezigenerační závislost vzdělání v čase zvýšila.

Pozn.: Nejmladší generace je v grafu rozdělena na dvě podskupiny: ročníky 1965–1974 a 1975–1985. První podskupina dětí zažila přechod na střední a vysokou školu ještě během socialismu, zatímco druhá získala vzdělání převážně během přechodového období ke kapitalismu. V grafu jsou znázorněny velikosti koeficientů vztahu mezi dosaženým vzděláním jednotlivých generací. Všechny regrese zohledňují věk rodiče a dítěte, stejně jako počet dětí v rodině. Osa y označuje velikost koeficientů. Čím vyšší je koeficient, tím silnější je souvislost mezi dosaženým vzděláním rodičů a vzděláním dětí a tím nižší je mezigenerační mobilita ve vzdělávání.

Proč během ekonomické transformace výrazně vzrostl vztah mezi vzděláním rodičů a dětí? Nejpravděpodobnější vysvětlení spočívá ve výrazném nárůstu výnosů ze vzdělání a reforem vzdělávacího systému, který byl v 90. letech v České republice dobře zdokumentován (Matějů a kol., 2007). Tento trend byl doprovázen značným převisem poptávky po vysokoškolském vzdělání a vysokou poptávkou po všeobecném vzdělávání. V této konkurenci však mohly být znevýhodněny děti rodičů s nižší úrovní vzdělání. Dalším možným vysvětlením je zkrácení povinné školní docházky na období základního vzdělání, což znamenalo, že žáci v 90. letech již nebyli povinni automaticky podávat přihlášky na jakoukoliv střední školu. Tento krok mohl vést k tomu, že děti ze socioekonomicky znevýhodněných prostředí dosahovaly nižší úrovně vzdělání. Přestože zde mohlo působit

více faktorů, uvedené příčiny považujeme za nejpravděpodobnější, přičemž je možné, že jejich vliv se vzájemně doplňoval.

4 Mechanismy fungování vzdělanostní mobility

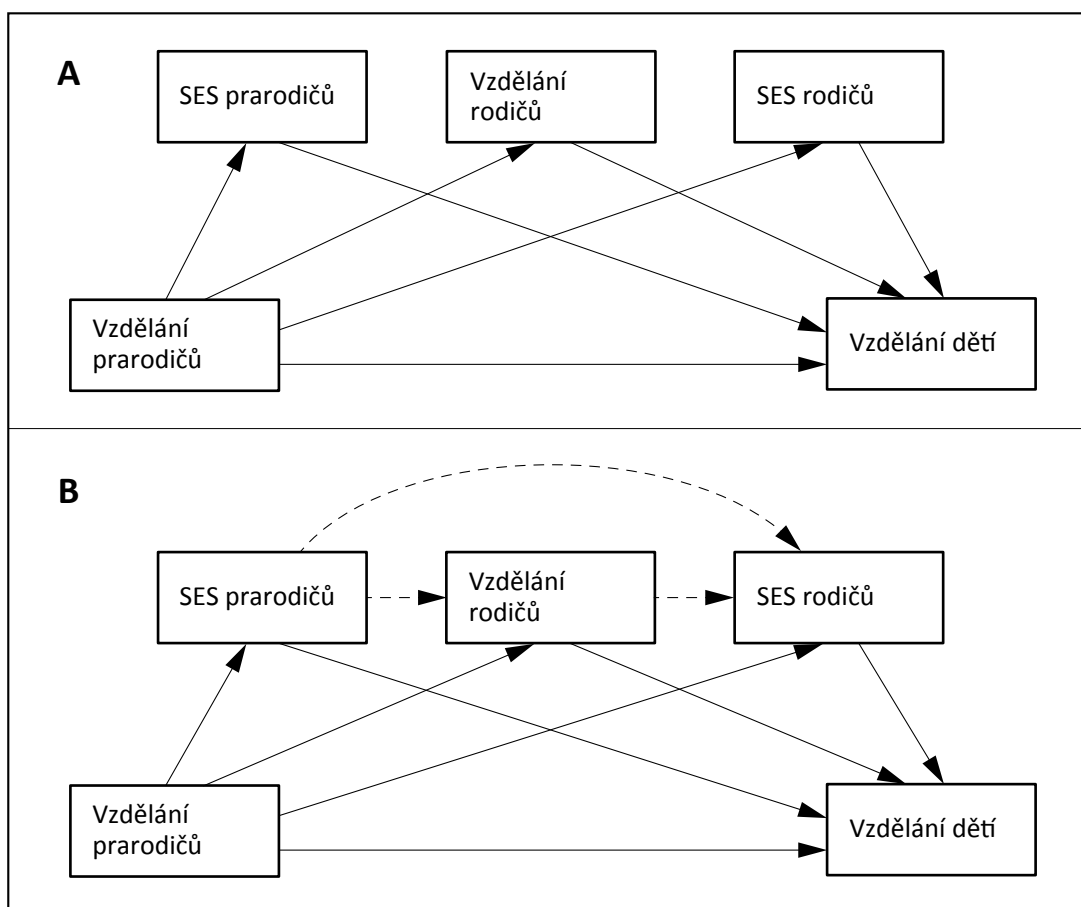
Další cílem této studie je, kromě porovnání mezinárodního srovnání vzdělanostní mobility, také porozumět mechanismům, kterými se vzdělání přenáší napříč několika generacemi. K tomu využíváme mediační analýzu, která rozkládá celkovou statistickou souvislost mezi vzděláním prarodičů a vnoučat na jednotlivé mediační faktory, tedy pozorovatelné charakteristiky prarodičů a rodičů v různých časových bodech. Analýza tedy odpovídá na otázku, jak velký podíl celkového vlivu vzdělání prarodičů na vzdělání dětí je dán čistým působením vzdělanostní úrovně prarodičů a jak velký podíl lze přičíst ostatním faktorům, tedy socio-ekonomickým charakteristikám generace prarodičů a rodičů a vzdělání rodičů.

Díky širokému záběru dat můžeme do naší analýzy zahrnout několik faktorů. V generaci rodičů jde o typ zaměstnání a informace o rodinném bohatství. Co se týče typu zaměstnání, zde rozdělujeme respondenty na základě kódu ISCO na ty s profesí administrativní nebo kancelářskou (tzv. white-collar) a manuální (tzv. blue-collar). Tři čtvrtiny respondentů jsou v průměru zaměstnání v administrativních profesích. Rodinné bohatství je vyjádřeno součtem reálných a finančních aktiv a pohybuje se od hodnoty 100 tis. euro v Česku až po přibližně 920 tis. euro v Lucembursku.

Abychom zohlednili socioekonomickou situaci nejstarší generace, využíváme několik charakteristik prarodičů (vybavení domácnosti a finanční situace v rodině), které jsou založeny na retrospektivních informacích od respondentů, tj. na otázkách týkajících se rodinné situace během jejich dětství. Domácí podmínky jsme hodnotili podle odpovědí respondentů na otázku, zda jejich bydlení ve věku 10 let obsahovalo pevnou vanu, tekoucí vodu (studenou a/nebo teplou), vnitřní toaletu nebo ústřední topení. Na základě toho jsme vytvořili proměnnou udávající počet těchto zařízení, která mohla nabývat hodnot od 0 (žádné) do 5 (všechna). V našem vzorku na tom byly v tomto ohledu nejhůře domácnosti v Estonsku a Chorvatsku, naopak nejlépe si vedly domácnosti ve Švédsku a Dánsku. Finanční situaci v rodině prarodičů zachycujeme opět pomocí retrospektivního hodnocení respondentů, kteří uváděli, zda jejich rodina byla v období od jejich narození do 16 let finančně dobře zajištěná, měla průměrné podmínky, nebo žila v chudobě. Socio-ekonomický status prarodičů pak v neposlední řadě posuzujeme na základě počtu knih v domácnosti a typu jejich zaměstnání.

Na to, abychom lépe pochopili mechanismy, které stojí za přenosem vzdělání napříč generacemi, používáme 2 scénáře. Náš první scénář vychází ze standardního přístupu v existující literatuře (např. Long a Ferrie, 2018; Braun a Stuhler, 2016). Každá kontrolní proměnná, v našem případě mediační faktor, zde funguje jako nezávislý vstup do procesu přenosu vzdělání. Tento scénář je znázorněn v diagramu A na **Obrázku 1**. Ve druhém scénáři opouštíme další předpoklady a dovolujeme vzájemné vztahy mezi mediačními faktory pomocí dynamické mediační analýzy, podobně jako Conti, Heckman a Pinto (2016). Na základě modelu dynamické tvorby lidského kapitálu mohou v našem deskriptivním modelu mediační faktory, které se objevují dříve v čase, ovlivňovat vzdělání vnoučat nejen přímo, ale i nepřímo prostřednictvím mediačních faktorů vznikajících později v čase. Tento scénář představuje diagram B na **Obrázku 1**, ve kterém je statistická souvislost mezi dřívějšími a pozdějšími mediačními faktory znázorněna přerušovanými šipkami.

Obrázek 1: Mezigenerační vztah ve vzdělání může mít velmi různou podobu.

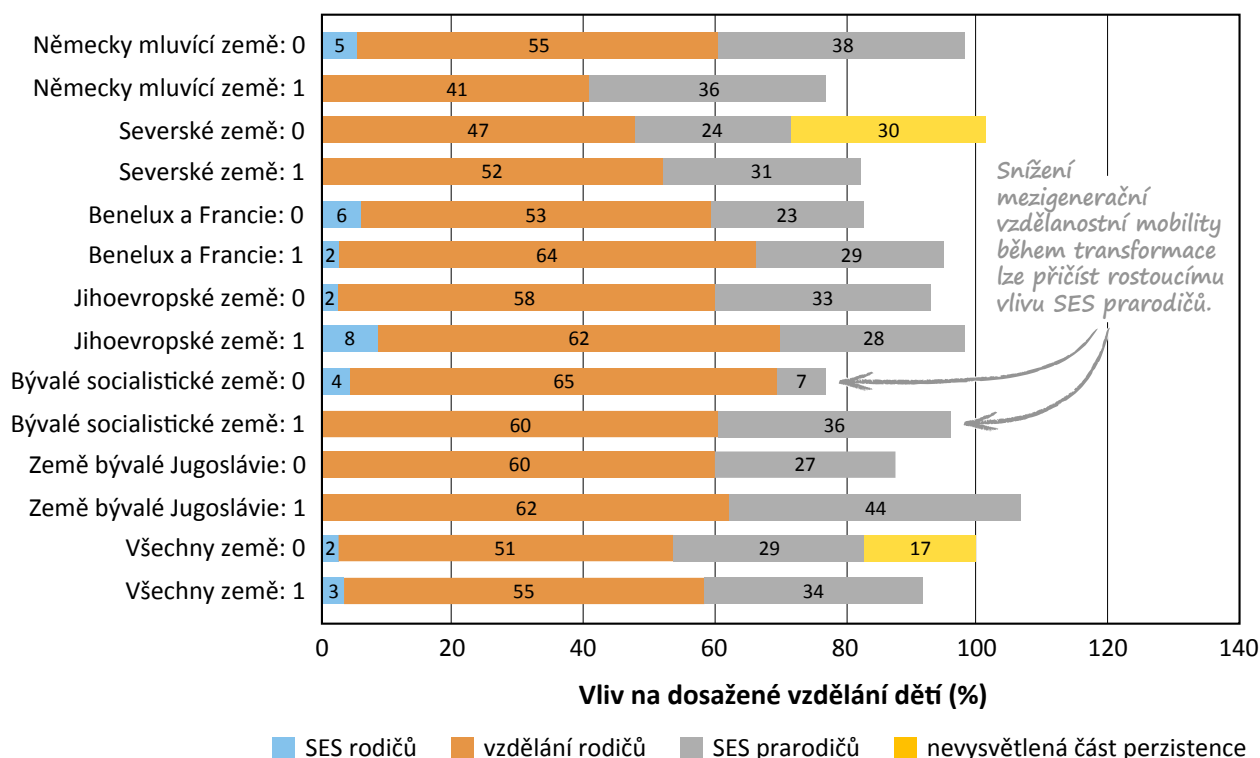
Pozn.: V panelu A zobrazujeme zjednodušený model, který nepředpokládá vzájemnou interakci faktorů socio-ekonomické zázemí prarodičů (SES prarodičů), vzdělání rodičů a SES rodičů. Panel B zobrazuje model, který předpokládá interakce mezi proměnnými v horní části obrázku.

Podíl mezigenerační perzistence ve vzdělání vysvětlený mediačními faktory je následně rozložen na příspěvky jednotlivých mediačních faktorů, které mohou být přímé a/nebo nepřímé skrze mediační faktory, které vznikají později v čase. Pokud i po zahrnutí mediačních faktorů do procesu přenosu vzdělání stále existuje statisticky významná souvislost mezi vzděláním prarodičů a vnoučat, lze tuto souvislost chápat jako přímé propojení mezi vzděláním prarodičů a vnoučat⁹, které přesahuje vliv všech mediačních faktorů, včetně vzdělání rodičů.

Pokud při studiu jednotlivých faktorů mezigeneračního přenosu vzdělání zvažujeme jen jejich přímé dopady na vzdělání generace dětí (situace dle diagramu A), lze až přibližně 92 % hrubé nepodmíněné statistické souvislosti mezi vzděláním prarodičů a vnoučat vysvětlit mediačními faktory. To znamená, že námi pozorované mediační faktory téměř úplně objasňují mezigenerační přenos vzdělání. Konkrétněji, až 67 % celkového vztahu mezi vzděláním prarodičů a vnoučat je vysvětleno vlivem dosaženého vzdělání rodičů, 15 % pak socioekonomickým statusem rodičů a 9 % socioekonomickým statusem prarodičů.

Pokud ovšem do výpočtu zahrneme i interakce mezi jednotlivými faktory (situace dle diagramu B), mediační faktory související se socioekonomickým statusem prarodičů nabývají na významu. Děje se to zejména skrze jejich interakci s charakteristikami rodičů. Nejzásadnějším faktorem mezigeneračního přenosu úrovně vzdělání navzdory tomu stále zůstává vzdělání rodičů (56 % celkového dopadu). Socioekonomické postavení generace prarodičů ale vysvětluje dalších 31 % celkové míry přenosu úrovně vzdělání. Nejmenší vliv má tento faktor v mezigeneračním přenosu vzdělání v bývalých socialistických zemích, kde nepřesahuje 25 %. To se shoduje také s velmi nízkým podílem vysvětlené mezigenerační perzistence v těchto zemích. Můžeme se proto domnívat, že také v těchto výsledcích hrají roli institucionální faktory, které ovlivňují mechanismus přenosu vzdělání mezi prarodiči a vnoučaty. Konkrétně transformace od socialismu ke kapitalismu, tedy od centrálně plánovaných k tržním ekonomikám, která proběhla v bývalých socialistických zemích začátkem 90. let.

⁹ Tato nevysvětlená perzistence může být výsledkem několika různých vlivů. Za prvé, může zahrnovat přímou statistickou souvislost mezi vzděláním prarodičů a vnoučat, která může vznikat prostřednictvím přímé interakce mezi prarodiči a vnoučaty (Braun a Stuhler, 2016; Zeng a Xie, 2014) nebo nepřímo skrze přenos bohatství, sociálních sítí či skupinových efektů spojených s rasou nebo etnicitou (Solon, 2018). Za druhé, mohou existovat nepozorované charakteristiky prarodičů nebo rodičů, které vstupují do procesu mezigeneračního přenosu vzdělání a zároveň korelují se vzděláním prarodičů. Kromě toho může být tato nevysvětlená část přenosu vzdělání ovlivněna také možnou chybou měření v použitých proměnných.

Graf 5: Vliv prarodičů na dosažené vzdělání je vyšší, než se může jevit.

Pozn.: V grafu je na ose x znázorněno, jakou roli (ve vyjádření procentuálního vlivu) mají faktory socioekonomického zázemí a vzdělání rodičů a prarodičů na dosažené vzdělání dětí. „0“ označuje generaci dětí, které byly v roce 1990 starší 15 let (povinnou školní docházku prožili v době před transformací), a „1“ označuje generaci dětí, které byly v roce 1990 mladší 15 let (většinu školní docházky absolvovali během transformačního období). Výsledky mediační analýzy zohledňují interakce mezi jednotlivými faktory.

Abychom lépe porozuměli rozdílným výsledkům mediační analýzy v bývalých socialistických zemích, zopakujeme opět mediační analýzu pro dvě podskupiny nejmladší generace: generace dětí, které byly v roce 1990 starší 15 let, a ty, které byly mladší 15 let, a tedy většinu školní docházky absolvovaly během transformačního období.

Porovnáním výsledků mediační analýzy pro bývalé socialistické země před a během této transformace, zobrazené v **Grafu 5**, pozorujeme významné rozdíly v důležitosti socioekonomického statusu (SES) dědečka, a to zejména u jedinců vyrůstajících během transformace. Před transformací vysvětloval socioekonomický status prarodičů méně než 10 % celkového mezigeneračního přenosu vzdělání, zatímco během transformačního období se tento podíl zvýšil na více než jednu třetinu. Podobný nárůst významu prarodičů v mezigeneračním přenosu vzdělání byl zaznamenán také v zemích bývalé Jugoslávie.

5 Závěry

V této studii odhadujeme mezigenerační přetrvávání vzdělání v různých evropských zemích a v odlišných institucionálních podmínkách, například při přechodu z centrálně plánované ekonomiky na tržní hospodářství v bývalých socialistických státech. K pochopení mechanismů přenosu vzdělání mezi více generacemi využíváme mediační analýzu. Ta nám umožňuje rozložit celkovou statistickou souvislost mezi vzděláním prarodičů a vnoučat na různé zprostředkující faktory, tedy na pozorovatelné charakteristiky prarodičů a rodičů.

Naše výsledky ukazují, že socioekonomický status (SES) prarodičů vysvětluje v průměru jednu třetinu celkového mezigeneračního přenosu vzdělání. Zjištění, že vysvětlující síla rodičovského vzdělání se v druhém scénáři částečně přesouvá k SES prarodičů, naznačuje, že prvotní odhad vlivu rodičovského vzdělání byl částečně ovlivněn socioekonomickým statusem prarodičů. Přesto však vzdělání rodičů zůstává dominantním faktorem, který vysvětluje téměř 60 % mezigeneračního přenosu vzdělání i po zohlednění přímých i nepřímých vlivů zprostředkujících faktorů.

Naše hlavní závěry jsou konzistentní napříč zeměmi. Pokud umožníme interakci mezi SES prarodičů a vzděláním rodičů, význam SES prarodičů při vysvětlování mezigeneračního přenosu výrazně vzroste ve všech zemích. Přesto však existují rozdíly mezi jednotlivými státy i v rámci jednotlivých států v čase. Zajímavé rozdíly pozorujeme mezi bývalými socialistickými zeměmi a zbytkem Evropy. V bývalých socialistických státech se mezigenerační přenos vzdělání mezi sledovanými generacemi zvýšil, což odpovídá rovnostářské politice komunistických režimů. V modelu, který umožňuje interakci mezi faktory, SES prarodičů vysvětluje přibližně jednu pětinu celkové statistické souvislosti, což je překvapivé vzhledem k rovnostářským opatřením, která byla v těchto zemích zavedena. Transformace společnosti byla spojena s náhlým nárůstem soukromých výnosů ze vzdělání, což významně posílilo roli rodinného zázemí. Zároveň některé země střední a východní Evropy, například Česká republika, zavedly systém rané selekce ve vzdělávání s důležitou zkouškou už ve věku 10–11 let. To zdůrazňuje význam rodinného zázemí a zdrojů, včetně vzdělání prarodičů.

Naše výsledky naznačují, že společenské nerovnosti mohou přetrvávat v čase a zaměření se pouze na dvě generace může vést k omezenému porozumění celému procesu. V souladu se závěry Solona (2018) ukazujeme, že kulturní a institucionální podmínky mohou ovlivnit mezigenerační přenos vzdělání. Přesný mechanismus, který stojí za rostoucím vlivem prarodičů na tento přenos, však zůstává nejasný a zaslouží si další výzkum. Jednou ze zajímavých otázek je, zda se dosažené vzdělání může stát více závislým na majetku rodiny nebo na dovednostech předávaných mezi generacemi.

Reference

- Anderson, L.R., Sheppard, P., & Monden, C.W. (2018). Grandparent effects on educational outcomes: a systematic review. *Sociological Science*, 5(6), 114–142.
- Bjorklund, A., & Salvanes, K.G. (2011). Education and family background: mechanisms and policies. In Hanushek, E.A., Machin, S., Woessmann, L., eds. *Handbook of the Economics of Education*. Oxford: Elsevier. p. 201–247.
- Black, S., & Devereux, P. (2011). Recent developments in intergenerational mobility. In Ashenfelter, O., Card, D., eds. *Handbook of Labor Economics*. Oxford: Elsevier. p. 1487–1541.
- Braun, S.T., & Stuhler, J. (2018). The transmission of inequality across multiple generations: testing recent theories with evidence from Germany. *The Economic Journal*, 128(609), 576–611.
- Conti, G., Heckman, J.J., & Pinto, R. (2016). The effects of two influential early childhood interventions on health and healthy behaviour. *The Economic Journal*, 126(596), F28–F65.
- Federičová, M., & Pertold, F. (2025). Multigenerational education mobility in Europe: exploring the mechanism. *Labour Economics*, 93(April), 102674.
- Hertz, T., Jayasundera, T., Piraino, P., Selcuk, S., Smith, N., & Verashchagina, A. (2007). The inheritance of educational inequality: international comparisons and fifty-year trends. *The B.E. Journal of Economic Analysis & Policy*, 7(2), 10–46.
- Lindahl, M., Palme, M., Massih, S.S., & Sjögren, A. (2015). Long-term intergenerational persistence of human capital an empirical analysis of four generations. *Journal of Human Resources*, 50(1), 1–33.
- Long, J., & Ferrie, J. (2018). Grandfathers matter(ed): occupational mobility across three generations in the US and Britain, 1850–1911. *The Economic Journal*, 128(612), F422–F445.
- Matějů, P., Smith, M.L., Soukup, P., & Basl, J. (2007). Determination of college expectations in OECD countries: the role of individual and structural factors. *Sociologický časopis/Czech Sociological Review*, 43(6), 1121–1148.
- Solon, G. (2018). What do we know so far about multigenerational mobility? *The Economic Journal*, 128(612), F340–F352.
- Zeng, Z., & Xie, Y. (2014). The effects of grandparents on children's schooling: evidence from rural China. *Demography*, 51(2), 599–617.

Příloha

Tabulka A1: Průměrný počet let vzdělání generace prarodičů, rodičů a dětí

	G1				G2		G3
	otec otce	otec matky	matka otce	matka matky	otec	matka	dítě
Rakousko	10,2 (3,8)	10,1 (3,5)	8,1 (3,1)	8,4 (3,0)	12,8 (3,1)	11,4 (3,6)	13,3 (2,8)
Švédsko	5,8 (5,0)	6,0 (4,9)	5,0 (4,1)	5,4 (4,2)	11,4 (4,0)	12,2 (3,6)	13,3 (2,7)
Španělsko	2,3 (3,7)	2,4 (3,9)	1,5 (2,8)	1,5 (2,8)	7,5 (4,4)	7,3 (4,6)	11,1 (4,4)
Itálie	4,1 (3,4)	4,2 (3,4)	3,4 (3,1)	3,8 (3,2)	7,9 (4,3)	7,8 (4,0)	11,1 (4,4)
Francie	6,5 (5,1)	6,1 (5,1)	5,5 (4,4)	5,2 (4,5)	11,2 (4,6)	10,6 (4,7)	13,3 (3,7)
Dánsko	9,7 (3,9)	9,6 (4,0)	7,2 (3,5)	7,4 (3,7)	12,8 (3,2)	12,8 (3,4)	13,3 (2,9)
Švýcarsko	9,9 (4,2)	10,3 (4,0)	8,2 (3,8)	8,4 (3,5)	12,6 (2,5)	11,5 (3,0)	13,2 (2,5)
Belgie	7,2 (5,1)	7,5 (5,0)	5,8 (4,1)	6,7 (4,3)	12,0 (4,2)	11,5 (4,0)	13,8 (3,4)
Česko	10,6 (2,9)	10,6 (3,0)	9,3 (2,4)	9,6 (2,8)	12,4 (2,1)	11,8 (2,4)	13,0 (2,5)
Lucembursko	6,5 (4,5)	7,0 (4,6)	5,0 (3,5)	5,1 (3,7)	10,1 (4,2)	8,7 (3,9)	12,2 (3,3)
Slovinsko	7,4 (4,9)	7,4 (5,0)	5,9 (4,6)	6,0 (4,5)	11,5 (3,4)	10,9 (3,2)	13,1 (2,3)
Estonsko	8,1 (4,0)	8,1 (3,9)	7,8 (3,9)	7,8 (3,8)	12,1 (3,0)	12,5 (2,8)	13,0 (2,6)
Chorvatsko	6,4 (4,8)	6,8 (4,6)	4,2 (4,0)	4,7 (4,1)	11,3 (3,0)	10,6 (3,4)	12,9 (2,5)
Východní Německo	12,0 (2,4)	12,3 (2,3)	9,9 (3,2)	10,4 (3,0)	13,1 (1,9)	13,0 (2,0)	12,9 (2,5)
Západní Německo	11,5 (2,7)	11,5 (2,6)	9,2 (2,6)	9,2 (2,6)	12,9 (2,3)	11,7 (2,4)	13,1 (2,8)
Průměr	7,0 (5,1)	7,1 (5,1)	5,7 (4,4)	5,9 (4,5)	10,5 (4,4)	10,1 (4,3)	12,5 (3,7)
Počet pozorování	12 904	12 973	13 139	13 218	13 703	13 688	31 742

Poznámka: Pro lepší srozumitelnost výsledků uvádíme průměrný počet let vzdělání vnoučat mužských respondentů. Mezi počtem let školní docházky dětí mužských a ženských respondentů však nebyl zjištěn žádný významný rozdíl. V závorkách udáváme standardní odchylky.

Předchozí studie IDEA

2025

Emisní povolenky: návrh mechanismu bránícímu neúnosnému nárůstu cen.

Tomáš Protivínský, Silvester van Koten, září 2025 [➤](#)

Mezinárodní bibliometrické srovnání výzkumu Akademie věd České republiky.

Štěpán Jurajda, Daniel Münich, Taras Hrendaš, září 2025 [➤](#)

Platy učitelů v roce 2024 a výhled: na horské dráze. Daniel Münich, Vladimír Smolka, červen 2025 [➤](#)

Co (ne)víme o žácích s kvantitativním nadáním? Česko v mezinárodním srovnání.

Miroslava Federičová, Alena Bičáková, květen 2025 [➤](#)

Srovnání platů a mezd v České republice: větší problém než se zdá. Pavla Bolková,

Pavla Doleželová, Štěpán Jurajda, Pavel Mrázek, Daniel Münich, duben 2025 [➤](#)

Částečné úvazky: v Česku vzácné zboží. Jakub Grossmann, Daniel Münich, únor 2025 [➤](#)

Od nutnosti k nové realitě: práce z domova po pandemii covid-19. Alena Bičáková,

Klára Kalíšková, leden 2025 [➤](#)

2024

TALENT: kritický přehled odborné literatury na téma nadání. Miroslava Federičová,

Tomáš Protivínský, Eva Peňázová, prosinec 2024 [➤](#)

Veřejná podpora míst ve školách se stále vyplatí: analýza výnosů a nákladů.

Klára Kalíšková, Daniel Münich, Jiří Slabý, listopad 2024 [➤](#)

Jaké inovativní firmy (ne)čerpají veřejnou podporu na inovace? Martin Srholec,

říjen 2024 [➤](#)

Krajské rozpočty pod drobnohledem: odkud mají příjmy, na co jdou výdaje a co přinese

změna RUD. Petr Janský, Daniel Kolář, září 2024 [➤](#)

Platy učitelů v roce 2023 a výhled: jízda z kopce. Daniel Münich, Vladimír Smolka,

červen 2024 [➤](#)

Reforma veřejných zakázek s jedinou nabídkou: více konkurence, nižší cena.

Vítězslav Titl, červen 2024 [➤](#)

(Ne)zájem žáků o učitelskou profesi: mezinárodní srovnání. Miroslava Federičová,

březen 2024 [➤](#)

Analýza příjmů státního rozpočtu 2024 ve světle předkrizového roku 2019. Petr Janský,

Daniel Kolář, březen 2024 [➤](#)

2023

Analýza výdajů státního rozpočtu 2024 ve světle předkrizového roku 2019. Petr Janský, Daniel Kolář, listopad 2023 ➤

Přijímačky na střední školy: promyšlený mechanismus nebo velká národní loterie? Tomáš Protivínský, říjen 2023 ➤

Máme příliš mnoho vysokoškoláků? Co lze vyčíst z celoživotních mzdových profilů. Taras Hrendash, Štěpán Jurajda, Daniel Münich, Pavla Doleželová, Pavel Mrázek, listopad 2023 ➤

Platy učitelů v roce 2022 a výhled: cesta z propasti a zase zpět. Daniel Münich, Vladimír Smolka, září 2023 ➤

Dopady exekucí a nezaměstnanosti na podporu krajní pravice, levice a populismu v České republice v letech 2001–2017. Jakub Grossmann, Štěpán Jurajda, Lucie Zapletalová, září 2023 ➤

Kdo je nejvíce zasažen růstem cen? Rozdíly v inflaci pro různé domácnosti 2020–2023. Petr Janský, Daniel Kolář, Marek Šedivý, červenec 2023 ➤

Platy ředitelů škol: dlouho ve stínu pozornosti. Václav Korbel, Daniel Münich, Vladimír Smolka, červen 2023 ➤

Rozdíly nákladnosti vysokoškolského výzkumu mezi vědními oblastmi: Jak moc se liší od „KENŮ“ ve výuce? Martin Srholec, červen 2023 ➤

Are Subsidies to Business R&D Effective? Regression Discontinuity Evidence from the TA CR ALFA Programme. Matěj Bajgar, Martin Srholec, květen 2023 ➤

Generace X a Y očima dat: Když byli rodiče mladí jako my. Eva Peňázová, Michal Šoltés, květen 2023 ➤

(Ne)zvyšování sociálních dávek v letech 2012–2023: přehled. Petr Janský, Daniel Kolář, duben 2023 ➤

Snížila by větší bytová výstavba cenový růst nemovitostí v letech 2013–2021? Pravděpodobně ne. Roman Šustek, Lucie Zapletalová, březen 2023 ➤

Vývoj postojů české veřejnosti k válečným uprchlíkům z Ukrajiny. Daniel Münich, Tomáš Protivínský, únor 2023 ➤

Pandemie a očekávání rodičů ohledně návratnosti investic do vzdělávání dětí. Václav Korbel, únor 2023 ➤

Ruce a mozky českých žen stále nevyužity. Jakub Grossmann, Daniel Münich, leden 2023 ➤

2022

Vliv zvýšení rodičovského příspěvku na participaci žen na trhu práce. Jakub Grossmann, Filip Pertold, Michal Šoltés, Matěj Šarboch, Lucie Zapletalová, listopad 2022 ➤

Nárůst cen energií a zvýšení příspěvku na bydlení v lednu 2022: Pomohlo to? Filip Pertold, Petr Pleticha, září 2022 ➤

Platy učitelů v roce 2021: vrchol dosažen a co dál? Daniel Münich, Vladimír Smolka, srpen 2022 ➤

Publikační výkonnost panelistů Grantové agentury ČR (2019–2021). Matěj Bajgar, září 2022 ➤

Kompenzace ztráty příjmů v pandemii covid-19: vítězové a poražení. Klára Kalíšková, Lucie Zapletalová, srpen 2022 ➤

Rozdíly v přísnosti známkování žáků a dopady na vzdělanostní aspirace. Daniel Münich, Tomáš Protivínský, červen 2022 ➤

Chudoba a sociální dávky v sociálně vyloučených lokalitách. Miroslava Federičová, Klára Kalíšková, Lucie Zapletalová, červen 2022 ➤

Dlouhodobá dědictví osvobození Sudet Rudou a americkou armádou. Jakub Grossmann, Štěpán Jurajda, květen 2022 ➤

Odchody z učitelské profese v Evropě. Miroslava Federičová, Filip Pertold, březen 2022 ➤

Intenzita používání vyučovacích metod učiteli a jejich vztah s výsledky vzdělávání. Václav Korbel, březen 2022 ➤

Spočítali jsme za vás: Dopady zrušení superhrubé mzdy, snížení odvodů na sociální pojištění a zavedení daňových prázdnin. Klára Kalíšková, Michal Šoltés, leden 2022 ➤

Nárůst o 395 miliard Kč oproti roku 2019: Kam směřoval první návrh výdajů státního rozpočtu na rok 2022. Daniel Kolář, Petr Janský, leden 2022 ➤

Státní zaměstnanci a úředníci: kde pracují a za kolik? Daniel Bartušek, Petr Bouchal, Petr Janský, leden 2022 ➤

Nemocenské pojištění: co způsobilo zavedení karenční doby? Jakub Grossmann, Lucie Zapletalová, leden 2022 ➤

Studie z předchozích let jsou k dispozici na:

<https://idea.cerge-ei.cz/vystupy/studie>

IDEA *Talks*

Sledujte videa **IDEA Talks**
k aktuálním studiím a ekonomickým tématům:

nebo si poslechněte podcast:

CO SI MYSLÍME, ŽE SI MYSLÍ ODBORNÍCI -A JAK SE PLETEME-

VIDEO ZÁBAVNOU FORMOU UKAZUJE:

- JAK SE LIDÉ MÝLÍ V NÁZORECH ODBORNÍKŮ
- JAK MOHOU MÉDIA VYTVÁŘET ZDÁNÍ SPORU

Upozornění: Tato studie reprezentuje pouze názory autorů, a nikoli oficiální stanovisko Ekonomického ústavu AV ČR, v. v. i. či Centra pro ekonomický výzkum a doktorské studium Univerzity Karlovy, CERGE.

Warning: This study represents only the views of the authors and not the official position of the Economics Institute of the Czech Academy of Sciences, nor those of the Charles University Center for Economic Research and Graduate Education.

Vzdělanější než dědeček? Mezigenerační přenos vzdělání v Evropě

Studie 8/2025

© Miroslava Federičová, Filip Pertold, Lucie Zapletalová

Ekonomický ústav AV ČR, v. v. i., 2025

ISBN: 978-80-7344-726-7

Zaujala vás tato studie?

Podpořte nezávislý akademický výzkum
dopadů veřejných politik ČR
a přispějte na naši činnost,
abychom mohli napsat další.

Akademie věd
České republiky

Vzdělanější než dědeček? Mezigenerační přenos vzdělání v Evropě

Studie Institutu pro demokracii a ekonomickou analýzu (IDEA)

O IDEA

Institut pro demokracii a ekonomickou analýzu (IDEA) je nezávislý think-tank zaměřující se na analýzu, vyhodnocování a vlastní návrhy veřejných politik. Doporučení IDEA vychází z analýz založených na faktech, datech, jejich nestranné interpretaci a moderní ekonomické teorii.

IDEA je think-tank Ekonomického ústavu AV ČR, v. v. i. a vznikla z iniciativy a pod vedením prof. Jana Švejnara. Ekonomický ústav AV ČR, v. v. i. (EKÚ – angl. zkratka EI) tvoří společné akademické pracoviště CERGE-EI spolu s Centrem pro ekonomický výzkum a doktorské studium Univerzity Karlovy (anglická zkratka CERGE).

Principy fungování IDEA

1. Vytváření shody na základě intelektuální otevřenosti – přijímání volné soutěže myšlenek, otevřenost podnětům z různých částí světa, přehodnocování existujících stanovisek vzhledem k novým výzvám.
2. Využívání nejvhodnějších teoretických a praktických poznatků – snaha o rozvinutí postupů na základě nejlepších teoretických i praktických poznatků (z České republiky i ze zahraničí).
3. Zaměření aktivit na vytvoření efektivní politiky a strategie České republiky – doplňovat akademické instituce vytvářením podkladů efektivním a operativním způsobem.

Pokud chcete dostávat do své emailové schránky informace o připravovaných studiích a akcích IDEA, napište nám na

idea@cerge-ei.cz

About IDEA

The Institute for Democracy and Economic Analysis (IDEA) is an independent think tank focusing on policy-relevant research and recommendations. IDEA recommendations are based on high quality data, objective evidence-based analysis, and the latest economic theories.

IDEA is a think tank at the Economics Institute of the Czech Academy of Sciences and is led by its founder, Prof. Jan Švejnar. The Economics Institute (EI) of the Czech Academy of Sciences forms part of a joint workplace, CERGE-EI, together with the Center for Economic Research and Graduate Education of the Charles University (CERGE).

IDEA's Working Principles

1. We build consensus on the basis of intellectual openness – we believe in a free competition of ideas, are open to initiatives from various parts of the world, and constantly review existing opinions in the light of new challenges.
2. We make use of the most appropriate theoretical and empirical findings, and strive to develop methods based on the best theoretical and practical knowledge (both from the Czech Republic and from abroad).
3. We focus on creating effective policy and strategy for the Czech Republic, complementing academic institutions by producing materials in a constructive, practical format.

If you would like to receive regular information about the latest IDEA studies and events please subscribe to our mailing list by contacting

idea@cerge-ei.cz

PROJEKT EKONOMICKÉHO ÚSTAVU AKADEMIE VĚD ČR

<http://idea.cerge-ei.cz>